

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput IV. An Sanctus concinnarit Scholia in Opera, quæ sub Dionysii
Areopagitæ nomine circumferuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A Anastasius Antiochenus composuit. *Hactenus Henschenius, ex personis potissimum, utriusque Anastasio, Sinaitæ scilicet et Antiocheno ætate posterioribus, quæ in Quæstionibus præfatis memorantur, non immerito concludens, Opus illud nec Anastasium Sinaitam, qui sæculo septimo, nec Antiochenum, qui præcedenti obiit, habere auctorem, ut adeo, cum auctoris non parum junioris fœtus esse debeat, fides illius in narratione eorum, quæ ante utriusque laudati Anastasii ætatem facta sunt, plurimum infirmetur.*

illud consideretur, sublestam dubium adhuc manet;

59 Quod si reponas, Opus illud, licet ab Anastasio, vel Antiocheno, vel Sinaita primo concinnatum, a posterioris ævi scriptoribus fuisse deinde interpolatum, hincque esse, cur in eo personæ, quæ utriusque laudati Anastasio ætate posteriores sunt, subinde laudentur; respondeo: sit ita; nec sic tamen pro fide integra dicto Operi vindicanda quidquam habebis. Cum enim præter ea, quæ verbis proxime recitatis recenset Henschenius, plura adhuc alia, quæ auctorem utroque laudato Anastasio juniorem requirunt, ex eruditorum judicio contineat, oportet sane, ut plane insigniter sit interpolatum, saltem quantum ad ea, quæ utriusque Anastasii ætate sunt posteriora. Hinc porro dubium fit, an pariter interpolatum non sit quantum ad ea, quæ utroque Anastasio anteriora sunt habenda. Jam vero, cum id ita sit, dato etiam, illius Operis seu laudatarum 134 quæstionum totidemque ad has responsionum auctorem vere esse Anastasium sive Sinaitam sive Antiochenum, sciri tamen necdum potest, quid in illis, sive de re Anastasii anteriori, sive de re his posteriori sermo sit, ad alterutrum Anastasium, veluti primævum auctorem; quid contra ad ævi posterioris scriptorem seu potius interpolatorem pertineat, ut adeo, quocumque demum modo quæstiones illæ considerentur, fidem integram atque indubitam non mereantur, ac proin ut nominatim, cum dictus locus in harum vigesima tertia, ex Opere a Dionysio adversus Origenem scripto citatur, a posterioris ævi scriptore, rei non satis gnaro, forsitan sit infartus, dubium adhuc maneat, an Dionysius umquam adversus Origenem calumiam vere strinxerit.

quod dubium etiam ex iis, quæ scribit Socrates, augetur;

40 Porro hoc dubium non parum augetur ex iis, quæ Socrates de auctoribus, qui contra Origenem primi scripserunt, memoriæ prodit. Hæc, cum de infirma Quæstionum præfatarum fide jam satis actum sit, discutienda nunc sunt. Socrates, qui sæculo quinto profecto floruit, atque a judicio et accuratone per nonnullos laudatur, Historiam Ecclesiasticam contexit, resque in ea a Constantini Magni imperii primordiis usque ad annum 459 gestas, nonnullas subinde observationes his immiscens, septem libris est complexus. Horum autem sexto, cap. decimo tertio sic scribit: Sed quoniam qui obtrectandi studio ducuntur, plurimos seduxerunt, ab Origenis lectione velut impii eos avertentes; non incommodum fore arbitror, pauca de illis disserere. Viles homines et obscuri, qui per se ipsi inclarescere non possunt, ex potiorum vituperatione famam aucupari conantur. Laboravit hoc modo primum Methodius, Olympi Lyciæ civitatis episcopus. Deinde Eustathius, qui exiguo Antiocheno ecclesiam rexit tempore. Post hunc Apollinaris, ac postremo Theophilus. Hæc est quadriga maledicorum, qui non eadem incidentes via, Origenem calumniati sunt. Alius enim alia de causa ad accusationem ejus prorupit; quo facto singuli satis declararunt, se omnino probasse ea, quæ minime reprehendissent. Nam quoniam aliud aliud dogma singillatim refutare aggressus est, perspicuum est, singulos pro vero admisisse id, quod minime insectati sunt, tacite scilicet comprobantes ea, quæ non exagitabant. Methodius quidem cum in libris suis Origenem diu multumque insectatus fuisset, postea tamen quasi palinodiam canens, in dialogo, quem Xenonem inscripsit, summa eum admiratione prosequitur. Ita Socrates, multa quidem, quæ hujus loci non est discutere, affirmans; rerum simul, quod huc spectat, apertissime docens, Methodium, Olympi in Lycia episcopum, primum

fuisse, qui adversus Origenem calumiam strinxerit. Quapropter, cum Methodius, qui circa annum 505, Diocletiano Ecclesiam persequente, martyrio coronatus est, sæculo tertio ad finem jam fere profecto præcipue floruerit, nec ante annum 280 scriptis inclaruisse videatur, consequens est, ut ex Socratis testimonio nemo ante hoc tempus scripto adversus Origenem decertarit, ac proin ut Dionysius, utpote anno 263 vita functus, nullum adversus illum Opus elucubravit.

41 Verum, inquires, Socrates erga Origenem existit justo propensior, ut non immerito quis suspicetur unum forte aut alterum, etiam Methodio antiquiorem, scriptorem, qui adversus Origenem scripserit, silentio ab illo esse suppressum. Fateor: Socrates, uti ex ejus verbis proxime huc transcriptis, præcipue ex modo, his expresso, quo de Methodio, sancto Martyre, in Origenis favorem loquitur, manifestum est, in Origenem, ne amplius aliquid de homine hæreses nonnullis etiam suspecto dicam, extra omne dubium fuit æquo propensior, hincque etiam partim est, cur, spectato etiam Socratis testimonio, pro prorsus indubitato non habeam, Dionysium adversus Origenem non scripsisse. Accedit, forte Socratem, quod alterum est, ob quod istud pro indubitato non habeam, omnes libros, a Dionysio conscriptos, qui magno numero fuerunt, non habuisse perspectos, ut adeo, etiamsi Socrates primos auctores, qui contra Origenem scripsere, bona fide recensere voluisse credatur, ex ejus testimonio, supra transcripto, certum omnino non sit, a Dionysio contra Origenem nullum Opus fuisse exaratum. Itaque, cum ex Quæstionibus supra laudatis, Dionysium contra Origenem scripsisse, certum atque indubitatum, ut probavimus, esse non possit; ex Socrate autem certum omnino atque indubitatum etiam non evadat oppositum, rem ego totam studiosi lectoris judicio permitto, dixisse contentus, postremum hoc, quod ex Socrate eruitur, idque ob hujus auctoritatem, aliaque num. 58 et seqq. disputata mihi longe apparere verosimilius.

AUCTORE C. B.

imo, omnibus perpensis, Dionysium contra Origenem non scripsisse, verosimilius appareret.

CAPUT IV.

An Sanctus concinnarit Scholia in Opera, quæ sub Dionysii Areopagitæ nomine circumferuntur.

Plures esse antiquos auctores, qui Dionysium Alexandrinum episcopum, in libros, Dionysii Areopagitæ nomine circumferri solitos, composuisse scholia affirmant, plerique ex iis, qui dictos libros Areopagitæ attribuendos censent, pro uno e præcipuis opinionis suæ fundamentis habent. Inter auctores autem, quos id affirmare contendunt, præcipui sunt S. Anastasius, cognomento Sinaita, et S. Maximus martyr. His addi queunt Nicetas Choniates et Joannes Cyparissiota, qui cognominatus fuit Sapiens. Horum quatuor, omniumque aliorum, qui Dionysium in Areopagitæ Opera scripsisse scholia affirmare dicuntur, antiquior est S. Anastasius Sinaita. Floruit hic sæculo sexto senescente, sæculoque insequenti e civis excessit. Inter varia, quæ elucubravit Opera, librum concinnavit, quem Ὁδῆγος, id est, Duce[m] viæ inscripsit. Exstat hic in tomum nonum Bibliothecæ Patrum editionis Lugdunensis illatus. Illius autem cap. 22 Anastasius hæc memorat: Idem divinus et apostolicus Dionysius (Areopagita scilicet) nominat supernas Virtutes multas substantias. At Magnus Dionysius Alexandrinus ex rhetorum numero episcopus factus, in Scholiis, quæ scripsit in sibi cognominem Dionysium, hæc habet: Externa philosophia ingenitam appellare solet omnem inaspectabilem, similiter et hypostases substantias. Ex eujus more S. Dionysius his locis est locutus. Improprie nimirum has voces usurpans.

Verba, quibus a nonnullis S. Anastasii Sinaita,

E

45 S. Maximus, qui sæculo septimo floruit, Scholia in Cælestis Hierarchiæ libros sub Dionysii Areopagitæ nomine circumferri solitos composuit; in Scholiis

S. Maximus martyr, Nicetas Choniates

A pertinet ad primam, ea id, quod vult Halloizius, non aque indubie evincit. Etenim quomodo Maximus, seu potius Anastasius Sinaita, ex quo Maximus verba sua supra recitata transcripsisse videtur, eo modo, quo num. præcedenti ait Halloizius, distinctius accuratiusque, ut Dionysium Areopagitam indicaret, locutus fuisse videatur, feri nihilominus potest, ut summam illam in loquendo accuratorem Anastasius non sectatus, eo nihilominus, quo locutus est, modo Dionysium Areopagitam designare voluerit; quamvis interim per Dionysium, in cuius libros Dionysium Alexandrinum Scholia scripsisse, affirmat, non Areopagitam, sed alium forte intelligat, ut vero non esse absimile, præsentem capite ostendam. Ante tamen, quam id faciam, lubet discutere, qua ratione alii, qui ab Anastasio Sinaita, hincque secuto Maximo per verba supra recitata certissime non alium Dionysium, quam Areopagitam designari contendunt, Anastasii et Maximi auctoritate non moveantur, et Scholia a Dionysio Alexandrino in Areopagitam composita, affirmant.

Alii contra Scholia in Areopagitam, non a Sancto, sed a rhetore illi cognomini scripta esse, statuant;

B 49 Nicolaus le Nourry Ordinis S. Benedicti presbyter et monachus in Apparatu ad Bibliothecam maximam veterum Patrum col. 174, Dissertatione decima de S. Dionysii Areopagitæ Operibus, certum videri affirmat, Scholia, quæ verbis supra recitatis Anastasius Sinaita et Maximus memorant, Dionysii Alexandrini factum non esse; hoc autem sic probat: Eusebius etenim, inquit, atque Hieronymus, qui Alexandrini hujus patriarchæ (sancti Dionysii) Opera diligentissime recensuerunt, nullam omnino horum Scholiorum fecerunt mentionem. Quid quod Anastasius (Sinaita nempe) ac post eum Maximus hunc Dionysium (qui memorata Scholia concinnavit) ex rhetorum numero episcopum fuisse aiunt: At Magnus Dionysius, verba sunt Anastasii, ex rhetorum numero episcopus factus, in Scholiis etc. Maximus vero ἐπὶ ῥητόρων etc. Atqui Dionysius antequam in episcopum Alexandrinum esset adsumptus, non Rhetoricam profitebatur, sed catecheses apud populum Christianum habebat. Quid ergo inde aliud colligas, quam hæc Scholia conscripta fuisse a quodam rhetore, nomine Dionysio, quem Anastasius et Maximus Patriarcham Alexandrinum esse, falso arbitrati sunt. Neque vero in hoc tantum erravit Anastasius; nam ut cætera taceamus, in eodem Opere, quod Dux viæ inscribitur, cap. 7, Augustinum pro Christo sanguinem suum fudisse, adfirmat: « Facessat, » inquit, « Augustinus, qui suo sanguine in scriptis duas in Christo naturas consignavit. » Ita laudatus le Nourry præcipue ex titulo Rhetoris seu Oratoris, quo ab Anastasio Sinaita et Maximo Dionysius, Scholiorum in Dionysium Areopagitam concinnator insignitur, concludendum indicans, Scholiasten illum, seu eum, qui Scholia in Dionysium Areopagitam composuit, non fuisse Dionysium, Alexandrinum episcopum, sed artis Oratoriæ professorem, Dionysii nomine vocatum, errasseque Anastasium et Maximum, dum hunc Alexandrini episcopi titulo ornarunt.

verum hoc ex rhetoris titulo, qui Dionysio Scholiorum auctori adjungitur,

C 50 Verum non video, qui id ex titulo Rhetoris, qui Dionysio Scholiorum concinnatori tribuitur, possit concludi. Etenim Rhetor est vocabulum Græcum, quod inter alia a Græcis ad significandum vel sacræ Scripturæ interpretem vel præconem sacrum etiam subinde acceptum invenitur. Rhetoris, inquit de officialibus palatii Constantinopolitani et de officiis magnæ ecclesiæ cap. 1, Pentate quarta num. 22 Codinus, munus est Scripturarum interpretari. Apud Stephanum Gerlachium in epistola ad Crustum, edita a Davide Chytræo in lib. de Statu Eccles. Orient., Joannes Zygomalas inscribitur magnæ Constantinopolitanæ ecclesiæ Rhetor, id est verosimillime, vel præco sacer, vel sacrarum Litterarum interpres. Theodorus Balsamon in prima ad propositas sibi quaestiones responsione seu meditatione S. Paulum Apostolum eodem sensu sacrarum Dei Ecclesiarum Rhetorem appellat, ut eodem etiam sensu Anastasius et Maximus Dionysium, Alexan-

drinum episcopum, Rhetorem appellare poterint; quod scilicet, cum nondum creatus episcopus celebri Alexandrinæ catecheson scholæ fuerit præfectus, divini verbi præconem, sacrarumque Litterarum interpretem, quo munus sibi injunctum sedulo expletet, Alexandria etiam egerit. Non est ergo, cur ex eo, quod Dionysius Scholiorum in Areopagitam concinnator, ab Anastasio et Maximo Rhetor seu Orator vocetur, quisquam existimet, Scholiasten illum a Dionysio, Alexandrino episcopo, esse distinguendum, perperamque illum ab Anastasio et Maximo hocce dignitatis titulo ornari. Adhæc Dionysius, antequam celebri catecheson scholæ Alexandria præficeretur, rhetorices artem, ut in Commentario docui, fuerat professus, hincque ab Anastasio et Maximo e rhetore, non quidem proxime, sed media catechetica scholæ præfectura, Alexandrinus dici potuit factus episcopus.

E 51 Verum, inquit, Nicetas Choniates et Joannes Cyparissiota (vide utriusque hujus scriptoris verba supra hic transcripta) nusquam Dionysium, quem in Dionysium sibi cognominem scripsisse Scholia seu Annotationes, innunt. Alexandrinum episcopum vel patriarcham appellant, ut adeo Dionysium, Dionysii Areopagitæ scholiasten, a Sancto nostro, Alexandrino episcopo, distinguant. Joannes Cyparissiota decade 1, cap. 1 (inquit tom. III Bibliothecæ Patrum editionis Lugdunensis, in Notis ad S. Dionysium Alexandrinum Turrianus) adducit verba (vide hæc num. 44 hic transcripta) Dionysii Alexandrini ex Annotationibus in Dionysium Areopagitam; sed hic Dionysius, qui scripsit Scholia in Dionysium Areopagitam, a Niceta Choniata (vide hujus verba num. 45 pariter hic jam transcripta) lib. II Thesauri cap. 13 appellatur rhetor et idem fortasse erit apud utrumque (Nicetam Choniaten et Joannem Cyparissiotam) authorem, et hoc nostro (Dionysio Alexandrino) posteriorem. Verum respondeo: sufficit, a duobus his scriptoribus Dionysii Areopagitæ scholiasten Dionysium Alexandrinum nuncupari. Etenim ob nominis Sancti nostri celebritatem non alius Dionysius, quam hic ipse per Dionysium Alexandrinum, etiam absque adjuncto episcopi aut patriarchæ titulo, solet intelligi, ut Dionysius Alexandrinus etiam sine ullo addito antonomastice quodammodo nostrum nostrum significet, ac proin ut laudati bini auctores per Dionysium, quem Dionysii Areopagitæ scholiasten faciunt, non alium Dionysium, quam nostrum intelligant. Neque obstat, quod Dionysium, Areopagitæ scholiasten, rhetorem nuncupet Nicetas. Id enim idcirco verosimiliter facit, quod cum hoc titulo ab Anastasio Sinaita et Maximo insigniri observarit. Adhæc Choniates, quæ de Dionysio Areopagitæ scholiaste memorat, ex Anastasio Sinaita et Maximo fere descripsit, ut adeo per Dionysium scholiasten non alium, quam quem ipsi intellexerunt, Dionysium, Alexandrinum episcopum, intelligat.

F 52 Nequit itaque ex rhetoris vel oratoris titulo, qui Dionysio, Scholiorum in sibi cognominem concinnatori, a S. Anastasio Sinaita, S. Maximo et Niceta adjungitur, certo concludi, scholiasten illum, Dionysium vocatum, a sancto nostro Dionysio, Alexandrino episcopo, esse distinctum. Nec quidquam etiam, ut id probetur, haberi potest ex erroribus, quorum Anastasius a Nicolao le Nourry supra laudato insimulatur. Quamvis enim Anastasius, dum Dionysio Alexandrino, qui in sibi cognominem Scholia scripsit, episcopi titulum attribuit, a vero forte aberrarit, id tamen de viro sancto solida absque ratione asseverandum non est; ratio autem hujusmodi, ob quam hic erroris Anastasius certo insimulens; nulla offertur. Licet enim Anastasius, ut laudatus le Nourry verbis num. 49 recitatis docet, in libro suo, qui Dux viæ inscribitur, S. Augustinum pro Christo sanguinem suum fudisse, affirmare videatur, sicque manifestum, ut apparet, errorem admittat, hinc tamen non consequitur, ut pariter erret, dum Dionysium Alexandrinum, quem sibi cognominis scholiasten facit, episcopum appellat. Præterea

AUCTORE C. B.

minime evincitur.

E

F

Nec id magis probatur ex erroribus, quorum Anastasius insimulatur.

AUCTORE
C. B.

Præterea hæc Anastasii verba, Augustinus, qui suo sanguine in scriptis duas in Christo naturas consignavit, quibus Augustinum pro Christo sanguinem suum fudisse, laudato le Nourry affirmare visus est Anastasius, ita forte queunt exponi, ut sensum habeant a veritate non prorsus alienum. Quod vero pertinet ad cetera, in quibus le Nourry plus semel jam laudatus a vero aberrare Anastasium, verbis supra recitatis indicat, generatim id dumtaxat asseritur, nec an exactæ veritati congruat, operosius indagare est animus. Fac tamen, Anastasium pluries etiam a vero aberrare, nec sic quidquam evinces. Cum enim dubium non sit, quin simul longe pluries a vero non aberret, putandum potius est, cum non aberrare, quam aberrare a vero, dum Dionysium, sibi cognominis scholiasten, episcopi Alexandrini titulo in Opere, quod inscribitur 'Oδρῆς, exornat.

nec ex narratis in Opere, Dux viæ inscripto, quod Anastasii certo est,

35 Ut nihilominus Dionysium, sibi cognominis scholiasten, in Opere, cui 'Oδρῆς titulus, episcopum Alexandrinum perperam appellari, vero reddant similius, sunt etiam, qui Opus illud Anastasio falso suppositum aut certe insigniter esse interpolatum contendunt. Ut autem id probent, aiunt in eo non paucos eventus, qui Anastasii ætate posteriores sint, narrari. Verum ego ob eventus Anastasii ætate, ut autumant, posteriores, qui in Opere illo narrantur, minime moveor, ut id vel falso Anastasio suppositum, vel insigniter esse interpolatum existimem.

B

Etenim Opus illud genuinum esse Anastasii fatum, fit ex variis ejusdem locis perspicuum; eventus vero Anastasii ætate posteriores, qui a nonnullis in eodem fuere observati, ex distinctione, quæ inter Anastasium, patriarcham Antiochenum, et Anastasium presbyterum monachum, facienda est, temporeque, quo hic e vivis excessit, omnino evanescent. Utrunque hoc assertum probare aggredior. A primo incipio. Libri seu Operis, quo de hic agimus, in codice Ms., ut Greterus, qui ex hoc illud primus edidit, testatur, hujusmodi est titulus: Ἀρχὴ Βιβλίου τοῦ ὁσίου Ἀναστασίου μοναχοῦ τοῦ Σινᾶ ὁσίου. Exordium libri S. Anastasii monachi Sinaitæ seu montis Sina. Capite autem quarto hic titulus legitur: Anastasii minimi presbyteri sancti montis Sina, Opus de fide, œconomia Christi Dei Filii, ad sanctam Catholicam Ecclesiam Babylone scriptum, Patribus nostris in ea Christi studiosis et orthodoxis petentibus. Et cap. 10 profert suam disputationem cum hæreticis Alexandriæ habitam, ubi etiam, se Anastasium monachum sancti montis Sina professionem fidei scripsisse, affirmat, et ita se alibi minimum monachum nominat. Cum ergo, uti ex jam dictis liquet, libri, qui 'Oδρῆς seu Dux viæ inscribitur, auctor sese etiam in Operis decursu vel Anastasium minimum presbyterum sancti montis Sina vel Anastasium monachum sancti montis Sina vel minimum monachum appellet, hæque omnes appellationes Anastasio, eique Sinaitæ, qui ponitur in Operis titulo, optime quadrent, dubium non videtur, quin dictum Opus Anastasium Sinaitam vere habeat auctorem, ut adeo huic falso suppositum perperam dicatur.

C

eventibus, utpote qui ætate, ut contendunt,

34 Examinemus modo eventus mox memoratos, quorum causa librum, qui 'Oδρῆς seu Dux viæ inscribitur, Anastasio nonnulli abjudicant. Multa, ut jam dixi, aiunt in eo, quæ Anastasii ætate posteriora sunt, memorari, atque in primis quidem S. Eulogii, patriarchæ Alexandrini, veluti jam mortui, qui tamen non prius, quam Anastasio jam vita functo, e vivis excessit, fieri mentionem. Fateor, in dicto libro S. Eulogii, patriarchæ Alexandrini, veluti jam vita functi, mentia occurrit. Etenim illius auctor cap. 10 sic scribit: Non abs re fuerit, studiosos istud itidem observare hoc loco. Narrabant nobis Catholici, qui Alexandria degunt, post tempora beati Eulogii Papæ Alexandrini hic fuisse præfectum augustalem Severianum, id est, Severianorum sectæ assectam, qui satis diu quatuordecim calligraphos seu libentarios ejusdem secum sententia habuerit ac aluerit, quibus id negotii dabat, ut Patrum libros falsarent, ac depravarent, ma-

xime S. Cyrilli. Ad quorum sane verborum veritatem, ut consideranti patebit, requiritur, ut tunc, cum scriberentur, S. Eulogius, patriarcha Alexandrinus, e vivis, atque id quidem jam dudum, esset sublatus. Verum respondeo, S. Eulogium patriarcham Alexandrinum reipsa etiam diu ante Anastasium, qui libri, quo de hic disserimus, auctor est, e vivis esse sublatus, tantumque sustineri contrarium ab iis, qui Anastasium Sinaitam ab Anastasio patriarcha Antiocheno, qui anno 599 obiit, distinguendum non putant.

D

35 Verum hi, uti etiam illi, qui Anastasium Sinaitam cum altero Anastasio, qui Anastasio Antiocheno proxime memorato in patriarchatum Antiochenum, nullo alio medio, successit, quique anno 610 obiit, eundem faciunt, vehementer hallucinantur. Etenim Anastasius, qui Sinaita appellatur, quique libri, qui 'Oδρῆς seu Dux viæ inscribitur, auctor est, nec episcopus, nec patriarcha, sed presbyter tantum fuit, ac proin ab utroque Anastasio Antiocheno hic memorato, tam seniori quam juniori, est distinctus. Quapropter cum Anastasius Sinaita ab utroque hoc Anastasio Antiocheno diversus sit, nihil sane impedit, quo minus diu ante eum S. Eulogius patriarcha Alexandrinus, qui, ut Sollerius noster in Patriarchis Alexandrinis num. 539 docet, anno 604 diem supremum obiit, e vivis credatur sublatus. Jam vero cum hoc ita sit, nequit ex eo, quod in Opere, cui 'Oδρῆς seu Dux viæ est titulus, S. Eulogii, patriarchæ Alexandrini, veluti jam dudum vita functi, mentio occurrat, legitime inferri, Opus illud Anastasio Sinaitæ falso esse suppositum; verum contra inde potius inferendum est, vitam hunc tamdiu protraxisse, ut de Eulogio, veluti jam dudum e vivis crepto, loqui poterit. Hinc porro, cum Eulogius anno 604 obierit, longumque tempus, quo ei ex dictis Anastasius debuit fuisse superstes, annos non pauciores, quam viginti circiter possit complecti, recte concludes, Anastasium Sinaitam, si non diutius, certe ad annum usque 625 circiter in vivis fuisse superstitem, ut adeo, quando de Eulogio, veluti jam dudum vita functo loquitur, neutiquam faciat de re, quæ ætate sua sit posterior, sermonem. Idem brevitatibus ergo, quod tamen difficile non foret, non demonstro de nonnullis aliis, ab Anastasio memoratis, ob quæ, utpote Anastasio, ut putant, posteriori et ab eo tamen in libro, cui titulus 'Oδρῆς, narrata, Opus hoc illi falso esse suppositum, nonnulli crediderunt. Atque ita quidem jam sublata sunt difficultates, ob quas liber, cui titulus 'Oδρῆς, Anastasio abjudicaretur.

Anastasii posteriores non sint;

E

36 Ast, inquit, liber ille, cui titulus 'Oδρῆς, pro genuino Anastasii Sinaitæ fatu tantisper habeatur, nondum tamen hinc evinces, Dionysium, sibi cognominis scholiasten, recte in eo Alexandrinum episcopum vocari seu a Dionysio, Alexandrino episcopo, Scholia in sibi cognominem fuisse conscripta. Etenim Leo Allatius in Syntagmate de Eugastrimutho pag. 328 ostendit, librum illum, qui 'Oδρῆς seu Dux viæ inscribitur, varie esse interpolatum, adeo ut quis suspicari queat, præmemoratum de Scholiis a Dionysio in sibi cognominem scriptis testimonium seu assertum ab Anastasio Sinaita non esse profectum, sed a recentiori interpolatoris manu in illius textum fuisse intrusum. Verum, respondeo, librum, cui titulus 'Oδρῆς, eo loco, quo præfatum de Scholiis a Dionysio scriptis testimonium exhibet, interpolatum non esse, vel, si ibi interpolatus sit, necesse videri, ut factum id sit, illato in prædictum Anastasii librum ab interpolatore eo ipso textu, quem supra ex S. Maximi in Dionysium Areopagitam Scholiis huc transcripsimus. Rem sic ostendo: S. Anastasius Sinaita inter annum circiter 650 et 640, uti eruditus non paucis nunc videtur, e vivis excessit; eique annis dumtaxat viginti quinque circiter S. Maximus supervixit. Jam vero cum verba num. 45 recitata, quibus a Dionysio in sibi cognominem Scholia esse adornata, testatur S. Maximus, apprime congruant cum verbis, num. 42 huc transcriptis, quibus id ipsum testatur S. Anastasius Sinaita, videtur

F quamvis autem Opus, cui titulus Dux viæ, varie, teste Allatio, interpolatum sit;

A *detur S. Maximus ex S. Anastasio, junior nempe ex seniore, sua descripsisse.*

nihil tamen
hinc

87 Hoc autem si ita sit, cum breve dumtaxat inter S. Maximum et S. Anastasium Sinaitam intercessit temporis spatium, hujusque Opus, quod Dux vias inscribitur, statim atque in lucem erat editum, interpolatum verosimiliter non fuerit, hoc utique eo saltem loco, quo Scholia a Dionysio Alexandrino in sibi cognominem scripta commemorat, etiam nunc interpolatum dici non potest. Quod si vero S. Maximum, utpote qui S. Anastasium Sinaitam non nominet, sua ex hoc verba, quibus Scholia a Dionysio Alexandrino in sibi cognominem scripta testatur, non deprompsisse, sed propria ex animi sententia, ut Dionysii Areopagita dicta illustraret, protulisse velis, non poterit quidem, hoc posito, pro certo haberi, verba supra recitata, quibus in libro, cui titulus Ὀδῦς, Dionysius in sibi cognominem Scholia scripsisse indicatur, ex S. Maximi in Areopagitam Scholiis in dictum Anastasii Opus, quod Ὀδῦς inscribitur, a recentiori interpolatoris manu post S. Maximi aetatem non esse illata. Verum nec sic probari poterit, a Dionysio, Alexandrino episcopo, in sibi cognominem Scholia non fuisse concinnata. Fac enim, Anastasium Sinaitam, quod tamen nunquam facile probaveris, Scholiorum, quae a Dionysio in sibi cognominem scripta sint, ne verbo quidem uspiam mentionem fecisse, certum nihilominus S. Maximi testimonio adhuc manebit, Scholia a Sancto in Dionysium sibi cognominem fuisse conscripta.

uti nec ex
Eusebii et
Hieronymi
silentio habetur

88 Nec est, cur hic, ut laudatus le Nourry verbis num. 49 recitatis facit, Eusebii et Hieronymi de Scholiis a Dionysio, Alexandrino episcopo, in sibi cognominem scriptis silentium opponas. Etenim tam Eusebius quam Hieronymus plura etiam alia Dionysii Opera silentio praeteriit; quod ne a me gratis dictum putes, rem exemplis demonstro. S. Dionysius, audita Pentapolitanorum adversus se apud Dionysium, Pontificem Romanum, accusatione, illico ad hunc sui purgandi causa dedit epistolam, certissime, ut in Commentario probavi, a quatuor ejus de Elencho et Apologia libris distinguendam; nuspiam autem Eusebius hujus epistolae meminit, quod etiam tam de Hieronymo quam Eusebio dicendum ratione epistolae, quam Dionysium ad Theotecum, Caesariensem episcopum, dedisse, Appendicis hujus capite proxime praegresso docuimus. Ad Stephanum, Romanum Pontificem, S. Dionysius, teste Eusebio lib. vii Historiae Ecclesiasticae cap. 2, primam earum, quas de baptismo castravit, scripsit epistolam, alteraque epistola plane insigni, cujus varia Fragmenta exhibet Eusebius, jamam suam a Germano, episcopo quodam Aegyptio proscissam, egregie est tutatus; neutra autem ab Hieronymo in Dionysii Operum Catalogo memorata invenitur. Adhaec ipsemet Eusebius, a se non omnia recensita esse Dionysii Opera, satis aperte indicat, lib. vii, cap. 26 sic scribens: Sed et aliae plures sunt apud nos illius (sancti Dionysii Alexandrini episcopi) epistolae, et prolixiores libri epistolari forma ac stilo conscripti; cujusmodi sunt illi de natura libri Timotheo puero dedicati. Item liber de tentationibus, quem etiam Euphranori nuncupavit.

pro Scholiis
Dionysii,
Alexandrino
episcopo, ab-
judicandis.

89 Cum ergo, uti ex jam dictis liquet, Eusebius et Hieronymus non omnia recenseant Dionysii Opera, nequit ex eorum de Scholiis, quae Dionysius Alexandrinus in sibi cognominem scripserit, silentio inferri, vere a Dionysio Alexandrino Scholia in sibi cognominem non fuisse conscripta. Itaque, uti ex iis omnibus, quae hactenus disseruimus, palam est, Anastasium Sinaita, dum Scholia a Dionysio, Alexandrino episcopo, in sibi cognominem scripta affirmat, a vero aberrare, probari non potest, hincque est potissimum, cur ego, ne cum erroris temere insimulem, assentiri non facile ausim iis, qui, ne a Dionysio Alexandrino in Areopagitam Scholia scripta esse, admittant, horum scripturam, non Dionysio, Alexandrino episcopo, sed rhetori cuidam, Alexandrino cognomine attribuant, hincque ab Ana-

stasio Sinaita et Maximo episcopi Alexandrini titulo perperam distingui, contendunt. Fabritius quidem Bibliothecae Graecae lib. v, cap. 1 num. 6 in Pseudareopagita ea adducit in medium, quae si veritati certo congruerent, consequens foret, a Dionysio nulla in sibi cognominem Scholia verosimiliter fuisse conscripta. Verum cum ea veritati certo congruere hactenus non compererim, rem hanc ad 9 hujus mensis diem in Dionysio Areopagita discutiendam relinquo, putoque interim ut verosimilius habendum, Scholia Sanctum in sibi cognominem scripsisse.

60 Nec propterea tamen est consequens, ut hunc in libros, sub Dionysii Areopagita nomine circumferri solitos, Annotationes Scholiave concinnasse velim. Quo minus enim id ex eo sit consequens, obstat aliorum opinio, qui, quamquam Dionysium, Alexandrinum episcopum, in Dionysium aliquem sibi cognominem scripsisse Scholia Annotationesve admittant, id tamen ab eo Dionysium Areopagitam factum, constanter negant. Et vero, quo id faciant, fundamento non carent. Etenim nec Anastasius Sinaita, nec Maximus Dionysium Areopagitam nomine tenus exprimit; verba vero, quibus Dionysium, Alexandrinum episcopum, in sibi cognominem scripsisse Scholia, affirmant, ita necessario (vide, quae supra disseruimus) accipienda non sunt, ut Scholia illa in Dionysium Areopagitam scripta designent. Certe S. Maximus, qui S. Anastasii Sinaitae verba, num. 49 recitata, tantum descripsisse videtur, per Dionysium Alexandrino cognominem, in quem ab hoc Scholia scripta indicat, Dionysium Areopagitam non intellexit. Enim Maximus, uti ex iis, quae supra docuimus, manifestum apparet, Dionysium, quem tamen verbis supra recitatis Alexandrinum episcopum discrete nominat, in Dionysium Areopagitam Scholia Annotationesve scripsisse non putavit; qui utique aliud opinaturus fuisse videtur, si per Dionysium, in quem a Dionysio, Alexandrino episcopo, Scholia scripta esse, Anastasius, prodit, Dionysium Areopagitam intellexisset.

AUCTORAE
C. B.

Non propterea
tamen haec in
Areopagitam,

61 Hinc ego, huic S. Maximi opinioni adhaerens, sed alium cognominem, per Dionysium, Alexandrino cognominem, in quem hic Scholia scripserit, Dionysium ab Areopagita distinctum intelligo. Ast, inquit, Nicetas Choniates et Joannes Cyparissiota supra plus semel laudati Dionysium, in quem a Dionysio Alexandrino verbis num. 45 et 44 Scholia scripta indicant, Areopagitam aperte nominant. Adhaec si per cognominem, in quem Dionysius composuerit Scholia, intelligi nequeat Areopagita, Dionysius alius, in quem haec sint composita, debet assignari, ac proin, cum id fieri non posse videatur, tum hinc, tum ex eo, quod Nicetas et Cyparissiota Dionysium, in quem Alexandrinus Scholia scripserit, Areopagitam appellet, concludendum apparet, non in alium, quam in Areopagitam Scholia a Dionysio esse conscripta. Respondeo, utranque hanc difficultatem facili posse dissolvi negotio. Et posteriorem quidem Halloixius jam ante laudatus hunc in modum loco supra citato dissolvit. Respondeo, inquit, videri illum, qui a S. Maximo beatus et sanctus Dionysius vocatur, quique Scholiis a Dionysio, Alexandrino episcopo, illustratus est, esse S. Dionysium, Corinthiorum episcopum, illustrem secundi seculi scriptorem, qui, ut Eusebius et Hieronymus testantur, « tanta eloquentiae et » industriae fuit, ut non solum suae civitatis et » provinciae populos, sed et aliarum urbium et » provinciarum epistolis erudiret. » Haec enim sunt ipsissima verba S. Hieronymi in Catalogo Scriptorum cap. 20, ubi et ejus scripta recenset.

forte Dionysium
Corinthiorum
episcopum, scri-
pta sunt.

62 Ita Halloixius, nonnullis deinde interpositis, haec subdens: Cur autem Dionysius Alexandrinus Scholia scriberet in S. Dionysium, Corinthiorum episcopum, sibi cognominem, permagna causa fuit. Nam haeretici illius Scripta corruperant, iisque ad suos errores abutebantur. Quod ne dicere gratis videar, vide ipsa ejusdem Dionysii Corinthii verba id conquerentis apud Eusebium lib. iv Historiae Ecclesiasticae cap. 22. Quare Alexander, ut eum partim explicaret, partim defenderet

(plurimi

AUCTORE
C. B.

(plurimi enim fiebat ejus auctoritas) necesse habuit in eum Scholia conscribere. Cum ergo, uti ex his Halloxiis verbis intelligitur, vero prorsus absimile non sit, Dionysium, Alexandrinum episcopum, in Dionysium, Corinthiorum episcopum, Scholia adornasse, assignari utique potest Dionysius, Alexandrino cognominis atque ab Areopagita distinctus, cujus fuerint Opera a S. Dionysio, Alexandrino episcopo, Annotationibus Scholasticè illustrata. Atque ita quidem evanescit difficultas posterior, ob quam contendi posset, Scholia, si quæ a Sancto nostro in sibi cognominem scripta sint, in Areopagitam esse conscripta. Quod vero pertinet ad primam, ex Choniale et Joanne Cyparissiota petitam, respondeo, hos Dionysium, in quem a Dionysio Alexandrino scholia scripta innuunt, Areopagitam idcirco aperte facere, quod Anastasium Sinaitam et Mazimum, qui a Dionysio, Alexandrino episcopo, Scholia non in Areopagitam, sed in sibi cognominem tantum scripta docent, de Areopagita perperam interpretati sint. Itaque si quæ Scholia Dionysius, ut verosimiliter apparet, in sibi cognominem scripsit, per hunc non Areopagitam, sed alius Dionysius, forte Corinthiorum episcopus debet intelligi.

CAPUT V.

B De duabus ad Paulum Samosatenum epistolis, Dionysii nomine vulgatis, deque binis argumentis, quibus has Dionysii non esse, quidam contendunt.

Sanctus Dionysius, Alexandrinus episcopus, ut nonnulli contendunt, tres ut minimum ad Paulum Samosatenum scripsit epistolas; quarum quidem prima a Paulo, quæ ejus esset doctrina, sibi aperte exponi petierit, secunda hanc sibi a Paulo epistola expositam confutarit; ac tertia denique ad decem Pauli contra doctrinam orthodoxam objectiones seu quæstiones responderit. Duæ harum posteriores, quæ Sancto, ut contendunt, adscribendæ sunt, epistolæ una cum decem Pauli Samosateni objectionibus seu quæstionibus Dionysio propositis, sæculi proxime elapsi initio inventæ, annoque 1608 typis Romæ primum excusæ, in tomum primum deinde Conciliorum Labbei et in Bibliothecam Patrum, tam eam, quæ Parisiis ac post Coloniae, quam eam, quæ Lugduni impressa est, et in hujus quidem tomum tertium, fuerunt illatæ. Quod autem ad primam et tribus dictis epistolis, qua Sanctus a Paulo, quæ ejus esset doctrina, sibi exponi petierit, pertinet, ea nusquam exstare, cognoscitur. Cum tamen secunda et tribus præfatis epistolis initio habeat, Rescripsimus ad ea, quæ prius scripsisti, ut eliceremus te ad dicendum aperte, quod vis dicere, dubium non apparet, quin primam etiam et tribus memoratis epistolis ad Paulum Samosatenum, qui impiam doctrinam suam occultare nixus fuerat, aut certe non sat dilucide exposuerat, Sanctus scripserit; dubium, inquam, hoc non apparet, si modo duæ et tribus præfatis epistolis posteriores, tom. I Conciliorum Labbei et Bibliothecæ Patrum sub Dionysii nomine insertæ, Dionysium vere habeant auctorem.

Has ob doctrinam, quam Samosateno affingunt, quamque cum veterum

64 Verum, quamquam duæ hæc epistolæ Sancto verosimiliter debeant attribui, sunt tamen eruditi non pauci, qui easdem illi abjudicant. Horum omnium antesignanus est in suis ad 27 libri septimi Historiæ Ecclesiasticæ caput Annotationibus Valesius, quem deinde Elias du Pin in nova sua Scriptorum Bibliotheca, aliique insuper plures sunt secuti. Hisne, an Tillemontio, aliisque multis, qui sustinent contrarium, assentiendum sit, præsentii capite disquiri, seu potius, ut, quod meditor, apertius loquar, rem illam, utpote non sat undequaque certam, in medio relinquendam ostendo. Ab argumentis, quæ pro dictis epistolis Dionysio abjudicandis faciunt, initium duco. Remigius Ceillierus Benedictinus, qui circa dictas duas epistolas Valesii opinionem amplexus est, tom. tertio generalis Scriptorum Ecclesiasticorum Historiæ pag. 277 hunc in modum verbis Gal-

licis Latine a me redditus ratioenatur. Imo auctore **D** (duarum nempe, de quibus agimus, epistolarum) ne quidem videtur argumentum, quod tractat, sat habuisse compertum. Exprobrat enim Paulo Samosateno, quod in Jesu Christo duas admittat hypostases, duas personas, duos Christos et duos filios, quorum unus esset Dei filius ex natura et æternus, alter filius David natus in tempore. Nusquam autem invenitur Paulus errores hos docuisse. Concilium Antiochenum contra eum congregatum, sanctus Epiphanius, sanctus Hilarius, Theodoretus et Philastrius nihil simile contra illum in accusationem adducunt. Econtra, ut scilicet antiqui scriptores testantur, docebat, Patrem, Filium et Spiritum sanctum non esse nisi unicum Personam; Verbum et Spiritum sanctum esse in Patre; sed eo modo, quo ratio est in homine sine ulla reali et personali existentia: ita ut secundum illum vere nec sit Pater, nec Filius, nec Spiritus sanctus, sed dumtaxat Deus.

65 Hinc dicebat, Filium Patri esse consubstantialem, tollens hoc vocabulo personarum proprietatem et distinctionem. Vero igitur apparet similis, auctorem illius epistolæ (priorem et duabus ad Samosatenum epistolis, Dionysii nomine vulgatis, intelligit) hæresim Nestorii, qui duas in Jesu Christo admittebat personas, confudisse cum hæresi Pauli Samosateni, qui ne quidem Verbo realem et personalem existentiam concedebat. Hactenus laudatus Ceillierus, volens scilicet, cum Paulus Samosatenus secundum veterum scriptorum testimonia Dei Filium seu Verbum sine subsistentia propria seu ἀνθρώπου esse docuerit, duas in Christo hypostases, quarum altera sit Verbi, altera naturæ-humanæ, a Paulo Samosateno fuisse admittas, in præmemorata epistola perperam indicari, ac proin hanc a Dionysio, utpote qui Pauli errores melius habuerit perspectos, non fuisse conscriptam. Et vero si Paulus Samosatenus Dei Verbum sine subsistentia seu ἀνθρώπου esse, reipsa docuit, nullaque ratio, qua ab illo, stante hoc dogmate, duæ in Christo hypostases fuerint admittæ, assignari queat, argumento sane, ut non nulli putant, haud levi id erit, præfata epistolam, in qua duæ in Christo hypostases a Paulo admittæ indicantur, Dionysium non habere auctorem. Hoc ergo paulo accuratius discutere, operæ pretium existimo. Joannes Garnerius, Societatis Jesu sacerdos, in Mario Mercatore, quem Notis Dissertationibusque illustratum edidit, Dissertatione prima de hæresi et libris Nestorii pag. 508 sic scribit: Vetus opinio est jam inde a longinquis ducta temporibus ad nostram usque ætatem, Samosatenum Trinitatem Personarum divinarum sustulisse, unumque Patrem Dei nomine vocasse, cui tamen tribueret Verbum coæternum, sed prolatitium dumtaxat, et ἀνθρώπου nostroque simile.

66 Ita laudatus Garnerius, qui mox veterem, quam his verbis memorat, opinionem probaturus, hæc præfatur: Tam pervulgatæ opinionis neque origo, neque veritas apertissima est. Investiganti mihi, quis omnium primus id Paulo attribuerit, nemo Latinorum Philastrio, nemo Græcorum Epiphanius antiquior occurrit, saltem qui expressis verbis mentem aperuerit, quamquam ne ipsi quidem ambo clarissime loquantur, ac tum Philastrii et Epiphani, qui ambo sæculo quarto floruerunt, verba ad institutum suum facientia describit. Philastrii hæc sunt: Paulus quidam fuit Samosatenus post hos in Syria, qui Verbum Dei, id est, Christum Deum Dei Filium substantivum, ac personalem et sempiternum esse cum Patre denegabat: prolativum autem, id est, quasi aera quemdam dicebat; non tamen personam vivam Filii sempiternam cum sempiterno Patre credendum docebat. Epiphanius vero ista: Est autem Pauli (Samosatensis scilicet) hæc opinio, Deum Patrem et Filium ac Spiritum sanctum unum esse Deum. Verbum Dei ejusque Spiritum inesse Deo perpetuo, sicut hominis in corde proprium verbum inesse cernimus. Filium Dei subsistentiam habere per sese nullam, sed in Deo subsistere.

de illa assertis componi non posse putat. Ceillierus Sancto abjudicat:

E

F

verum recitatis antiquiorum scriptorum